

بررسی اثر خوداشتغالی زنان روستایی بر درآمد خانوار: مطالعه موردی تعاونی های زنان روستایی

An Investigation of the Impact of Rural Women's Self-employment on Household Income: A Case Study of Rural Women's Cooperatives

محمد بخشوده^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۶/۲۹

چکیده

نادیده گرفتن سهم زنان روستایی در فعالیت های اقتصادی خانواده و همچنین ارزش افزوده ای ایجاد شده در بخش کشاورزی سبب شده است تأثیر ارزش کار آنها در محاسبات ملی در نظر گرفته نشود. در همین راستا، تعاونی های زنان روستایی به منظور حمایت از زنان روستایی به خصوص زنان سرپرست خانوار تشکیل شدند. در این مطالعه سعی شده است اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی های زنان بر درآمد خانوار در استان فارس بررسی شود. به همین منظور با استفاده از روش نمونه گیری طبقه بندی شده بر اساس سابقه فعالیت، میزان سرمایه و تعداد اعضا، پنج تعاونی از شهرستان های شیراز، سپیدان، سروستان و پاسارگاد انتخاب و اطلاعات لازم از ۱۰۳ عضو نمونه جمع آوری شد. بر اساس نتایج مدل *quasi-reduced form* مشخص شد که مبلغ وام پرداخت شده از سوی تعاونی ها که زمینه اشتغالزایی زنان روستایی را فراهم کرده است اثر مثبتی بر درآمد خانوار آنها داشته است. بنابراین تشکیل و گسترش تعاونی های زنان و همچنین حمایت های مالی دولت از این تعاونی ها با پرداخت تسهیلات با کارمزد پایین به منظور خوداشتغالی زنان روستایی پیشنهاد می شود.

واژه های کلیدی: خوداشتغالی زنان روستایی، درآمد خانوار، تعاونی های زنان روستایی، استان فارس

مقدمه و بررسی منابع

زنان با زندگی در جوامع روستایی تجربه ای متفاوت از تبعیض و محرومیت را می چشند زیرا آنان عهده دار فعالیت های اقتصادی هستند که منجر به کسب درآمد ملموس نمی شوند. همین امر سبب می گردد تا آنان موقعیت اجتماعی - اقتصادی پایین تری پیدا کنند، دسترسی و مالکیت شان بر منابع محدود شود و به این بینجامد که کنترل زندگی و درآمدشان در دست مردان باشد. این در حالی است که در فرآیند توسعه نقش گسترده زنان روستایی از اهمیت زیادی برخوردار است. زنان روستایی نه تنها نیروی عمده ای در ایجاد تحول و منبع بالقوه ای برای پیشبرد اقتصاد روستایی و افزایش هر چه بیشتر رشد تولیدات مواد غذایی به شمار می روند بلکه دارای نقش

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز Bakhshoodeh@hotmail.com

اساسی در ابعاد فرهنگی و معنوی این تحولات و پیشرفت‌ها می‌باشند (Rousta et al., 2010). از این رو بسیاری از کارشناسان توسعه اقتصادی و اجتماعی بر ضرورت تشکیل تعاونی‌های زنان در فرآیند توسعه با توجه به نقش اقتصادی و اجتماعی زنان تأکید کرده‌اند (Shojaee, 2002; Alipour, 2002; Weisi & Badsar, 2002). مشارکت زنان روستایی در این تعاونی‌ها و حضور آنها در بازار کار به کاهش نرخ باروری، افزایش سطح تولید، افزایش درآمد سرانه، کاهش فقر روستایی و در نتیجه، افزایش رفاه اجتماعی کل جامعه می‌انجامد و با افزایش نقش اقتصادی زنان در خانواده باعث توانمندسازی آنها می‌شود (Grikipat, 2008). بنابراین مطالعه‌ی این تعاونی‌ها که از طریق فراهم‌سازی فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای تولیدکنندگان و انباشت سرمایه‌ی اندک اعضا، زمینه‌ی توسعه فرصت‌های شغلی را برای زنان روستایی فراهم می‌سازد و نقش مهمی در حمایت اشتغال زنان روستایی و درآمد آنها دارند مهم و ضروری به نظر می‌رسد. در این مطالعه به منظور بررسی اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی بر درآمد خانوار، فعالیت تعاونی‌ها طی سال‌های (۱۳۸۵-۱۳۹۱) در نظر گرفته شد. در طی این دوره، تعدادی از اعضای تعاونی‌ها که با دریافت وام از تعاونی‌ها به اشتغال پرداخته بودند در نمونه‌گیری شرکت داده شدند. جدول (۱)، آماره‌های توصیفی مبلغ وام پرداختی تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس را در طی این دوره نشان می‌دهد.

جدول ۱- آماره‌های توصیفی مبلغ وام پرداختی تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس

Table1- Descriptive statistics of paid loans by rural women cooperatives in Fars province

متغیر Variable	واحد Unit	میانگین Mean	انحراف معیار Standard Deviation	حداکثر Max	حداقل Min
مبلغ وام Amount of loan	ریال Rial	7834951	5596037	30000000	2000000

Source: Research findings

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به جدول (۱)، در طی دوره‌ی مورد مطالعه، تعاونی‌های زنان مورد مطالعه به طور متوسط مبلغ ۷۸۳۴۹۵۱ ریال وام با انحراف معیار ۵۵۹۶۰۳۷ در اختیار اعضای متقاضی وام خوداشتغالی قرار داده‌اند که این وام‌های پرداخت شده در بیشترین مقدار خود سی میلیون ریال و در کمترین میزان دو میلیون ریال بوده است که این وام‌ها از محل سرمایه‌ی خود تعاونی‌ها و وامی که از بانک‌های کشاورزی و توسعه‌ی تعاون گرفته شده بودند تأمین شده‌اند و برای ایجاد خوداشتغالی به کار رفته‌اند. از اشتغال‌های ایجاد شده، ۲۵/۲ درصد اشتغال‌ها توسط خود تعاونی‌ها با استفاده از سرمایه‌ی تعاونی‌ها ایجاد شده‌اند و در اختیار اعضا قرار گرفته‌اند که مشاغلی چون فروشگاه پوشاک، لوازم خانگی، سوپرمارکت، تولیدی پوشاک، کارگاه تولید ترشیجات و واحد اعتباری می‌باشد. این مشاغل چون توسط سرمایه تعاونی‌ها حمایت مالی می‌شوند با دوام‌تر بوده و بیش از چهار سال سابقه‌ی فعالیت داشته‌اند. ۶۴/۸ درصد اشتغال‌ها نیز بوسیله‌ی خود زنان روستایی با دریافت وام از تعاونی‌ها ایجاد شده‌اند که ۲۴/۳ درصد این اشتغال‌ها شامل شغل‌هایی چون خیاطی، پرده‌دوزی، آرایشگری، تابلو فرش، تولید اسکاج، پرورش

قارچ، پرواربندی گوسفند و پرورش مرغ محلی می باشند که با سابقه ی بیش از دو سال به صورت دائم در تمام سال فعالیت داشته اند. ۲۱/۴ درصد اشتغال های ایجاد شده توسط زنان روستایی به صورت فصلی و در فصل برداشت محصول انجام شده اند که بیش از سه سال سابقه ی فعالیت دارند و مشاغلی چون تولید ترشیجات و عرقیات، آبغوره، شیره ی انگور رب انار، تهیه ی داروهای گیاهی، کشمش، بسته بندی محصولات کشاورزی، تهیه ی نان و کلوچه سنتی، برگزاری کلاس های آموزشی و هنری می باشد. ۲۹/۱ درصد مشاغل ایجاد شده توسط زنان نیز، فقط یکبار انجام شده اند که معمولاً کمتر از شش ماه طول کشیده اند که مشاغلی چون پرورش قارچ، تولید اسکاج، دامداری، پرورش مرغ محلی و فعالیت های کشاورزی بوده اند. افزایش هزینه ها و نیاز به سرمایه ی مالی بیشتر، عدم تجربه کافی، فقدان آموزش های لازم و افزایش مسئولیت های خانه داری دلایلی هستند که برای ادامه ندادن این مشاغل ذکر شده اند.

نتایج مطالعه ی نجفی (Najafi, 2009) در بررسی تجربیات جهانی در زمینه ی نقش تعاونی ها در کاهش فقر و اشتغال زایی نشان داد که شرکت های تعاونی در کشورهای توسعه یافته با جمع آوری سرمایه ی اندک گروه های کم درآمد و با بهره گیری از مشارکت اعضا توانسته اند به موازات بخش خصوصی، بنگاه های اقتصادی قدرتمندی تأسیس کنند و در ایجاد تعادل درآمدی و افزایش اشتغال نقش داشته باشند و در کشورهای در حال توسعه، کشورهای هند و پاکستان که با فقر گسترده دست به گریبان بوده اند با ایجاد شرکت های تعاونی به موفقیت های چشمگیری به ویژه در افزایش سهم زنان در تولیدات کشاورزی و درآمدزایی دست یافته اند اما در این مطالعه تجربیات ایران بررسی نشده است و نقشی که تعاونی ها می توانند در اشتغال زایی و ایجاد درآمد برای زنان و کاهش فقر روستایی داشته باشند بررسی نشده است. صادقی (Sadeghi, 2011) در بررسی نقش تعاونی های زنان در اشتغال زایی زنان بی سرپرست شهرستان جهرم، فراهم شدن فرصت عرضه ی محصولات و تولیدات زنان روستایی در نمایشگاه ها و بازارچه های داخلی و امکان دریافت وام و اعتبارات از سوی وزارت تعاون را در اشتغال و درآمد زنان روستایی و ارتقاء سطح زندگی فردی و اجتماعی مؤثر دانسته است. اما تعاونی علاوه بر زنان بی سرپرست، در جهت حمایت از خانوارهای کم درآمد و فقیر روستایی از جمله زنان بد سرپرست نیز تشکیل شده اند که در این مطالعه بررسی نشده است. شوشتریان (Shooshtarian, 2007) در مطالعه ای با استفاده از یک مدل پروبیت به بررسی تعیین کننده های فقر روستایی با تأکید بر تعاونی های زنان روستایی در استان فارس به این نتیجه رسید که عضویت در تعاونی، احتمال فقر خانوار را کاهش می دهد. همچنین مشخص شد خانوارهایی که حداقل یکی از آنها در تعاونی های روستایی عضویت دارند نسبت به سایر خانواده ها به احتمال کمتری در گروه فقرا قرار می گیرند. اما نقشی که این تعاونی ها در ایجاد اشتغال و درآمدزایی برای زنان روستایی دارند را بررسی نکرد. از این رو در این مطالعه به بررسی اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی های زنان روستایی بر درآمد خانوار پرداخته شده است.

مواد و روش ها

در این مطالعه به منظور بررسی اثر خوداشتغالی زنان روستایی بر درآمد خانوار، فعالیت تعاونی های زنان روستایی

طی دوره ۱۳۹۱-۱۳۸۵ در نظر گرفته شد. درآمد خانوار و بقیه‌ی متغیرهای مورد استفاده در مدل‌ها از طریق مصاحبه‌ی حضوری و تکمیل پرسشنامه جمع‌آوری شد. برای این منظور با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده، بر مبنای سه فاکتور سابقه‌ی فعالیت، میزان سرمایه و تعداد اعضای تعاونی‌ها طبقه‌بندی شدند. با توجه به این سه فاکتور و مشورت و نظرسنجی که با کارشناسان و عوامل ذیربط به خصوص کارشناس امور زنان روستایی در سازمان تعاون روستایی استان فارس به عمل آمد چهار شهرستان شیراز، سروستان، پاسارگاد و سپیدان انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفته شدند. از شهرستان شیراز، دو تعاونی، یکی در روستای شاپورجان و دیگری در روستای کفترک، از شهرستان پاسارگاد تعاونی روستای مادر سلیمان، از شهرستان سروستان تعاونی روستای مهارلونو و از شهرستان سپیدان تعاونی روستای رودبال بررسی شد. از این پنج تعاونی ۱۰۳ نفر از زنان روستایی که طی دوره‌ی مذکور با عضویت در تعاونی‌ها و وام‌گیری به اشتغال پرداخته بودند به عنوان گروه خود اشتغال در مطالعه شرکت داده شدند.

به منظور بررسی اثر خوداشتغالی زنان روستایی عضو تعاونی بر درآمد خانوار، درآمد خانوار با در نظر گرفتن درآمد حاصل شده از فعالیت‌های درآمدزای زن خانواده تابعی از ویژگی‌های زن و سرپرست خانوار و وام دریافت شده از تعاونی‌ها برای در نظر گرفتن نقش تعاونی‌های زنان در خوداشتغالی و درآمد خانوار در نظر گرفته شد. با توجه به اینکه وام پرداخت شده از سوی تعاونی‌ها تصادفی نیست و آنها وام را در اختیار افرادی قرار می‌دهند که مطمئن از بازپرداخت آن باشند. به همین منظور مشابه مطالعه‌ی خاندکر و فاروقی (Khandker & Faroughi, 2003) برای بررسی این اثر یک مدل *quasi-reduced form* به صورت معادله‌ی (۱) ارائه شد و به عنوان معادله‌ی درآمد در نظر گرفته شد:

$$y_{ij} = x_{ij}\beta_j + C_{ij}\delta + \mu_j^y + \varepsilon_{ij}^y \quad (1)$$

در این معادله، متغیر y_{ij} درآمد خانوار i در روستای j ، X شامل متغیرهایی مانند سن و تحصیلات زن، سن و تحصیلات سرپرست، وضعیت سرپرستی خانوار، میزان زمین و باغ کشاورزی، فعالیت‌های خارج از مزرعه‌ی سرپرست (داشتن شغل آزاد یا کارگری، کارمند بودن سرپرست)، یارانه دولت، تعداد فرزندان، تعداد فرزندان بالای ۱۸ سال می‌باشد و C مبلغ وام دریافتی است. μ عواملی را شامل می‌شود که مربوط به روستای سکونت زنان می‌باشد که ممکن است بر درآمد خانوار تأثیر داشته باشند ولی قابل اندازه‌گیری نباشند به گونه‌ای که $E(\varepsilon_{ij}^y | x_{ij}, \mu_j^y) = 0$ می‌باشد. β و δ پارامترهای نامعلوم هستند. اگر همه‌ی متغیرها، قابل مشاهده و اندازه‌گیری بودند δ تخمین نارایی از اثر وام‌های پرداخت شده از سوی تعاونی‌های زنان بر درآمد خانوار خواهد بود اما چون μ_j^y قابل مشاهده نیست اگر از معادله‌ی (۱) استفاده شود این تخمین اریب خواهد بود. راه حل این مشکل (درونزایی وام‌های پرداختی)، استفاده از متغیر ابزاری می‌باشد. بنابراین روش OLS برای تخمین این اثر مناسب نیست و باید از روش 2SLS استفاده کرد. به همین منظور در مرحله اول باید عوامل مؤثر بر مبلغ وام پرداخت شده از سوی تعاونی‌ها به متقاضیان مشخص شود و به عنوان متغیر ابزاری که در معادله‌ی (۱) وارد نشده‌اند نیز در نظر گرفته شوند که معادله‌ی تقاضا برای وام را می‌توان به صورت معادله‌ی (۲) نوشت:

$$C_{ij} = X_{ij}\beta_c + Z_{ij}\pi + \mu_j^c + \varepsilon_{ij}^c \quad (2)$$

در این معادله، C_{ij} مقادیر وام دریافتی از تعاونی ها می باشد. Z_{ij} متغیرهای ابزاری را شامل می شود که شامل مجموعه ای از ویژگی های خانوادگی و محل سکونت متقاضیان وام است که از X مجزا می باشد که فقط بر C_{ij} تأثیر دارند. β_c و π پارامترهای نامعلوم و μ_j^c مقادیر اندازه گیری نشده از وام هاست که در یک روستا ثابت است و ε_{ij}^c خطای نامتقارن معادله می باشد به گونه ای که $E(\varepsilon_{ij}^c | X_{ij}, Z_{ij}, \mu_j^c) = 0$ است.

بنابراین با توجه به درونزا بودن وام های پرداختی، یافتن متغیرهای ابزاری از قسمت های مهم این مسئله می باشد. با توجه به اینکه اختصاص وام ها از سوی بانک ها برای گسترش فعالیت های تعاونی ها ابتدا در سطح استان ها، سپس در سطح شهرستان ها، بعد روستاها و در آخر خانوارها می باشد، در هر سطح برای دریافت مبلغ وام بیشتر رقابت وجود دارد اما با توجه به اینکه بر مبنای معیار حتمیت، اطمینان از وصول وام های پرداختی ملاک اختصاص مبلغ وام قرار می گیرد. بنابراین مبلغ وام پرداخت شده به ویژگی های سایر خانوارها، سایر روستاها و شهرستان های دیگر بستگی دارد. بنابراین این شاخص های رقابتی می توانند به عنوان ابزارهایی برای تعیین اینکه چه مبلغی یک خانوار می تواند از تعاونی ها وام بگیرد استفاده شود. پس معادله ی (2) را می توان به صورت معادله ی (3) نوشت:

$$C_{ijk} = X_{ijk}\beta + \bar{X}_{(j-i)k}\sigma + \bar{X}_{jk}\eta + \bar{X}_{k-j}\rho + \bar{X}_k\delta + \mu_j^c + \mu_k^c + \varepsilon_{ijk}^c \quad (3)$$

در این معادله، C_{ijk} مبلغ وام دریافتی خانوار i در روستای j در شهرستان k می باشد. X_{ijk} متغیرهایی مانند حداکثر میزان تحصیلات جنس مذکر و مؤنث در خانواده، قیمت محصولات کشاورزی و دامپروری مانند قیمت گندم، حبوبات، ذرت، گوجه فرنگی، میوه، شیر و گوشت قرمز هستند. متغیر Z در معادله ی (2) به وسیله ی متغیرهای \bar{X} جانشین شده است. $\bar{X}_{(j-i)k}$ میانگین متغیرهای X در سطح روستا برای روستای j به جز خانوار i ، \bar{X}_{jk} میانگین متغیر X در سطح روستا برای همه ی خانوارهای روستای j ، \bar{X}_{k-j} میانگین متغیر X در سطح شهرستان ها به جز روستای j و \bar{X}_k میانگین متغیر X در شهرستان ها می باشد.

پس از تخمین معادله ی (3)، مقدار تخمین زده شده ی مبلغ وام در معادله ی (1) وارد می شود و اثر خوداشتغالی زنان بر درآمد خانوار بررسی می گردد که به صورت معادله ی (4) بازنویسی می شود:

همه ی متغیرهای معادله ی (4) قبلاً توضیح داده شده اند.

$$y_{ijk} = x_{ijk}\beta_j + C_{ijk}\delta + \mu_j^y + \mu_k^y + \varepsilon_{ijk}^y \quad (4)$$

اما پس از تخمین معادله ی تقاضای وام و تعیین مبلغ وام پیش بینی شده به جای مقدار واقعی مبلغ وام، ابتدا باید درونزایی مبلغ وام که به عنوان متغیر درونزا در معادله ی (1) در نظر گرفته شد بررسی گردد. برای اینکه تعیین شود در نظر گرفتن مبلغ وام پرداخت شده از سوی تعاونی ها به عنوان متغیر درونزا صحیح است یا نه، از روش سه مرحله ای هاسمن (1976) استفاده شد. برای این منظور آزمون فرض به صورت زیر می باشد:

H_0 : متغیرهای C_{ijk} برونزا می باشند.

H_1 : متغیرهای C_{ijk} درونزا می باشند.

حال روش سه مرحله‌ای هاسمن (۱۹۷۶) به صورت زیر انجام می‌شوند:

مرحله‌ی اول: در این مرحله معادله‌ی (۳) تخمین زده می‌شود و مقدار \hat{C}_{ijk} به جای مقدار واقعی مبلغ وام پرداخت

$$\hat{C}_{ijk} = C_{ijk} - u_{ijk}$$

شده به اعضا محاسبه می‌شود:

مرحله‌ی دوم: در این مرحله مقادیر محاسبه‌شده‌ی \hat{C}_{ijk} نیز در معادله‌ی (۴) وارد می‌شود که معادله به صورت

معادله‌ی (۵) تعریف و سپس با OLS تخمین زده می‌شود.

$$y_{ijk} = x_{ijk}\beta_j + C_{ijk}\delta + \hat{C}_{ijk}\gamma + \mu_j^y + \mu_k^y + \varepsilon_{ijk}^y \quad (5)$$

مرحله‌ی سوم: پس از تخمین معادله‌ی (۵)، با

استفاده از آزمون t معنی‌داری ضرایب متغیرهای \hat{C}_{ijk} مورد آزمون قرار می‌گیرد.

اگر آزمون t معنی‌داری ضرایب متغیرهای \hat{C}_{ijk} را نشان دهد متغیر مبلغ وام درونزا می‌باشد. در غیر این صورت متغیر مبلغ وام برونزا است.

نتایج و بحث

به منظور بررسی اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی بر درآمد خانوار، ابتدا ویژگی‌های فردی، خانوادگی و اقتصادی اعضا مورد بررسی قرار گرفت. خلاصه‌ی این بررسی در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول ۲- ویژگی‌های فردی، خانوادگی و اقتصادی اعضای خوداشتغال تعاونی‌های زنان روستایی در استان

فارس

Table2- Individual, households and economic characteristics of self-employed members in women cooperatives in Fars province

حد اقل Min	حد اکثر Max	انحراف معیار Standard deviation	میانگین Mean	واحد Unit	متغیرها Variables
18	63	10.12	35.8	سال Year	سن زن Woman's age
25	85	12.47	47.1	سال Year	سن سرپرست Head of the household's age
1	6	1.48	3.23	مقطع Grade	میزان تحصیلات زن Woman's educational attainment
1	6	1.27	2.47	مقطع Grade	میزان تحصیلات سرپرست Head of the household's educational attainment
0	9	2.13	2.16	نفر Person	تعداد فرزندان Number of children
0	7	1.4	1.51	هکتار Hectare	میزان زمین باغ و کشاورزی Proportion of agricultural land and garden
1000	10000	1714.14	4732.04	هزار ریال Rial	درآمد خانوار بدون درآمد خود اشتغالی زن Household's income without woman's self-employed income

Source: Research findings

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به جدول (۲)، اعضای خوداشتغال مورد مطالعه در محدوده‌ی سنی ۱۸ تا ۶۳ سال قرار دارند که به طور متوسط سن آنها ۳۵/۸ سال می‌باشد. سن سرپرست آنها در محدوده‌ی ۲۵ تا ۸۵ سال قرار دارد که به طور متوسط

۴۷/۱ سال است. حداکثر میزان تحصیلات نمونه‌های مورد مطالعه کارشناسی می‌باشد که با کد ۶ نشان داده شده است. حداقل میزان تحصیلات آنها بی‌سواد می‌باشد که با کد یک نشان داده شده است. به طور متوسط میزان تحصیلات اعضا ۳/۲۳ سال است. میزان تحصیلات سرپرست آنها نیز در محدوده بی‌سواد تا کارشناسی قرار دارد که به طور متوسط ۲/۴۷ می‌باشد. تعداد فرزندان اعضای تعاونی‌ها به طور متوسط ۲/۱۶ نفر است. بیشترین تعداد فرزندان نه نفر می‌باشد. میزان زمین و باغ کشاورزی اعضا در کمترین میزان صفر و در بیشترین مقدار هفت هکتار است که به طور متوسط ۱/۵۱ هکتار می‌باشد. میزان درآمد این گروه بدون درآمد خوداشتغالی زن به طور متوسط ۴۷۳۲۰۴۰ ریال که در کمترین مقدار سطح درآمدی یک میلیون ریال و در بیشترین مقدار ده میلیون ریال می‌باشد. با مشخص شدن ویژگی‌های اعضای خوداشتغال، اثر اشتغال‌های ایجاد شده در خانوار بررسی می‌شود. به همین منظور ابتدا معادله‌ی (۳) تخمین زده شد. جدول (۳) این تخمین را نشان می‌دهد.

جدول ۳- عوامل مؤثر بر مبلغ وام پرداختی تعاونی‌های زنان روستایی در استان فارس

Table3- The determinants of amount of paid loans by rural women cooperatives in Fars province

ضرایب Coefficient	متغیرها Variables
-60723646 (0.83)	مقدار ثابت Fixed value
492469 (0.58)	حداکثر میزان تحصیلات جنس مذکر در خانواده (مقطع) Maximum educational attainment of a male in a family
-542455 (-0.44)	حداکثر میزان تحصیلات جنس مؤنث در خانواده (مقطع) Maximum educational attainment of a female in family
-77530 (-0.12)	میزان زمین (هکتار) Proportion of land
-318.5 (-0.13)	قیمت گندم (کیلوگرم/ریال) Price of wheat
565.5 (0.79)	قیمت حبوبات (کیلوگرم/ریال) Price of grain
-59.98 (-1.6)	قیمت ذرت (کیلوگرم/ریال) Price of corn
416.2 (0.30)	قیمت گوجه فرنگی (کیلوگرم/ریال) Price of tomato
575.8 (1.21)	قیمت میوه (کیلوگرم/ریال) Price of fruit
785.1 (0.99)	قیمت شیر (کیلوگرم/ریال) Price of milk
355.8 (1.03)	قیمت گوشت (کیلوگرم/ریال) Price of meat
3087038 (0.90)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مذکر در روستا j در شهرستان k به جز خانوار i Mean of a male's maximum educational attainment in the village j, in the county k except household i
-2711981 (0.99)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مؤنث در روستا j در شهرستان k به جز خانوار i Mean of a female's maximum educational attainment in the village j, in the county k except household i

1674323 (0.46)	میانگین میزان زمین دیگر خانوارهای اعضای خوداشتغال روستای j در شهرستان k Mean of proportion of a land of other self-employed households' members in the village j, in the county k
-2043196 (-0.40)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مذکر برای همه ی خانوارهای خوداشتغال روستا Mean of maximum educational attainment of a male for all self- employed households in a village
-1577473 (-0.21)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مؤنث برای همه ی خانوارهای خوداشتغال روستا Mean of maximum educational attainment of a female for all self- employed households in a Village
-637069 (-0.22)	میانگین میزان زمین همه ی خانوارهای اعضای خوداشتغال روستا(هکتار) Mean of proportion of a land of All self-employed households' members in a village
8705447 (0.75)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مذکر در شهرستان k به جز روستا j (مقطع) Mean of maximum male's educational attainment in the county k except village j
-9709563 (-0.68)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مؤنث در شهرستان k به جز روستا j (مقطع) Mean of maximum female's educational attainment in the county k except village j
-1441950 (-0.36)	میانگین میزان زمین اعضای خود اشتغال شهرستان k به جز روستا j (هکتار) Mean of proportion of a land of self-employed members of county k except village j
-5044085 (-0.14)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مذکر خانوارهای اعضای خوداشتغال در شهرستان k Mean of maximum male educational attainment of all self-employed members in the county k
781786 (0.43)	میانگین حداکثر تحصیلات جنس مؤنث همه ی خانوارهای اعضای خوداشتغال در شهرستان k Mean of maximum female educational attainment of all self-employed members in the county k
3648770(1.74) ***	میانگین میزان زمین همه ی اعضای خوداشتغال شهرستان k (هکتار) Mean of proportion of a land of all self-employed members in the county k
R-squared 0.444	
F 2.905	*** معنی داری در سطح ۱۰ درصد (Significant at 90%)
Adjusted R-squared 0.291	ارقام داخل پرانتز آماره ی t می باشد.
Prob(F-statistic) 0.0003	

Source: Research findings

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به جدول (۳)، آماره ی $F=2.905$ می‌باشد که در سطح بسیار بالای 0.0003 معنادار شده است که حاکی از آن است که حداقل یکی از عوامل ذکر شده، بر تعیین مبلغ وام پرداختی از سوی تعاونی‌ها به اعضا مؤثر است که متغیر میانگین میزان زمین همه‌ی اعضای خوداشتغال شهرستان K اثر مثبت و معنی‌داری در سطح ۱۰ درصد بر مبلغ وام‌های پرداختی تعاونی‌ها دارند. به این معنا که هر شهرستانی که میانگین میزان زمین کشاورزی همه‌ی اعضای خوداشتغال آن بیشتر باشد مقدار وام بیشتری دریافت می‌کند. چون هرچه میزان زمین اعضا بیشتر باشد امکان وصول وام‌های پرداختی بیشتر می‌شود و با توجه به اینکه پرداخت وام به اعضای تعاونی‌ها با ضمانت سایر اعضای تعاونی‌ها امکان‌پذیر است. بنابراین میانگین میزان زمین همه‌ی اعضای خوداشتغال تعاونی‌های یک شهرستان در تعیین مبلغ وام پرداختی به آن شهرستان مد نظر قرار می‌گیرد. پس از تخمین معادله ی (۳) میزان اعتبارات تخمین زده ی شده‌ی مدل با استفاده از رابطه $\hat{C}_{ijk} = C_{ijk} - U_{ijk}$ محاسبه می‌شود. سپس این مقادیر تخمینی در معادله‌ی (۴) به جای مبلغ واقعی وام دریافتی اعضای خوداشتغال قرار می‌گیرد، معادله ی درآمد تخمین زده شده، اثر خوداشتغالی بر درآمد خانوار بررسی می‌شود. جدول (۴) نتیجه‌ی این تخمین را نشان می‌دهد.

جدول ۴- اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی های زنان بر درآمد خانوار

سطح احتمال Probability level	آماره t T Statistic	ضرایب Coefficients	متغیرها Variables
0.099	-1.66	-224942***	مقدار ثابت Fixed value
0.039	2.09	6473**	سن زن Woman's age
0.792	0.26	556	سن سرپرست Householder's age
0.566	0.58	9309	وضعیت تأهل Marital status
0.304	-1.03	-20362	میزان تحصیلات زن Woman's educational attainment
0.001	3.39	62997	میزان تحصیلات سرپرست Educational attainment of the householder
0.0002	3.94	0.02*	مبلغ وام پیش بینی شده Amount of predicted loan
0.010	-3.33	-43089*	فرزندان بالای ۱۸ سال Children over the age of 18
0.000	7.25	82393*	میزان زمین و باغ کشاورزی Amount of agricultural land and garden
0.000	4.89	396452*	کارمند بودن سرپرست Employment of householder
0.000	6.81	287363*	داشتن شغل آزاد یا کارگری سرپرست Being a freelancer or workman of the householder
0.000	4.34	1.9*	یارانه دولت Government's subsidy
Adjusted R-squared 0.721 R-squared 0/751	F 24/94 Prob (F- Statistic) 0.000	***, **, * به ترتیب معنی داری در سطح ۱، ۵ و ۱۰ درصد Significant at (99%, 95% & 90%)	

Source: Research finding

مأخذ: یافته های تحقیق

با توجه به جدول (۴)، در معادله ی درآمد خانوار تخمین زده شده آماره $F=29/94$ در سطح بسیار بالای $0/0000$ معنی دار شده است که این به معنای این است که حداقل یکی از عوامل ذکر شده در معادله ی درآمد بر درآمد خانوار با در نظر گرفتن درآمد حاصل از فعالیت درآمدزای زنان تأثیر دارند. از عوامل ذکر شده، میزان تحصیلات سرپرست خانوار، میزان زمین و باغ کشاورزی، فعالیت خارج از مزرعه سرپرست (داشتن شغل آزاد یا کارگر و کارمند بودن سرپرست) و همچنین یارانه دولت اثر مثبت و معنی دار در سطح یک درصد بر درآمد خانوار دارند. فرزندان بالای ۱۸ سال نیز در سطح یک درصد، اثر منفی بر درآمد خانوار دارد. این در حالی است که در گذشته فرزندان بالای ۱۸ سال در خانواده ی روستایی منبع درآمدی برای خانواده محسوب می شدند اما اکنون با تحولات فرهنگی و اجتماعی که در جامعه روستایی رخ داده است آنها نیز به مصرف کننده در خانواده تبدیل شده اند که برای معارج تحصیل و یا ازدواج خود به خانواده وابسته هستند. سن زنان اثر مثبت و معنی داری در سطح ۵ درصد بر خوداشتغالی و درآمدزایی خانواده و مبلغ وام نیز در سطح یک درصد اثر مثبت و معنی داری بر درآمد خانوار

داشته است. بنابراین می‌توان گفت که تعاونی‌ها با در اختیار گذاشتن وام برای زنان روستایی و فراهم کردن امکان انجام فعالیت‌های درآمدزا از سوی آنان بر درآمد خانوار تأثیر مثبت و بسزایی دارند. با توجه به اینکه ضریب متغیر مبلغ وام در معادله‌ی درآمد مثبت می‌باشد هر چه مبلغ وام پرداختی به اعضا افزایش یابد درآمد خانوار نیز افزایش پیدا می‌کند. همچنین R^2 معادل ۷۵/۱ درصد بیانگر این است که ۷۵/۱ درصد تغییرات درآمد خانوار به وسیله‌ی متغیرهای وارد شده در این معادله توضیح داده می‌شوند. حال که اثر خوداشتغالی زنان بر درآمد خانوار اثبات شد؛ تغییرات میزان درآمد خانوار با در نظر گرفتن درآمد حاصله از خوداشتغالی زنان بررسی می‌شود. برای این منظور سطح درآمد خانوار بدون درآمد خوداشتغالی زنان و با در نظر گرفتن درآمد زنان پس از خوداشتغالی مقایسه می‌گردد. جدول (۵) اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی‌ها را بر تغییرات درآمد خانوار نشان می‌دهد.

جدول ۵- اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی‌ها بر تغییرات درآمد خانوار

Table 5- The impact of self-employment of cooperatives members on income changes

متغیر variable	واحد Unit	میانگین Mean	انحراف معیار Standard deviation	حداقل Min	حداکثر Max
درآمد خانوار بدون درآمد خوداشتغالی زنان Household income without women's self-employed income	هزار ریال Rial	4732.04	1714.14	1000	10000
درآمد خانوار با درآمد خوداشتغالی زنان Household income with women's self-employed income	هزار ریال Rial	5385.44	1712.91	1200	11000

Source: Research findings

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به جدول (۵)، با فراهم شدن شرایط دریافت وام از تعاونی‌ها برای انجام فعالیت‌های درآمدزا برای زنان روستایی با توجه به امکانات موجود در روستاها، متوسط درآمد خانوار از ۴۷۳۲۰۴۰ ریال با انحراف معیار ۱۷۱۴۱۴۰ به ۵۳۸۵۴۴۰ ریال با انحراف معیار ۱۷۱۲۹۱۰ افزایش پیدا کرده است که از متوسط درآمد گروه شاهد نیز بیشتر شده است. همچنین محدوده‌ی درآمدی خانوارها نیز از یک میلیون ریال تا ده میلیون ریال به یک میلیون دویست هزار ریال تا یازده میلیون ریال تغییر پیدا کرد. بنابراین می‌توان گفت، زنان روستایی با انباشت سرمایه اندک خود در تعاونی‌ها، می‌توانند برای خود ایجاد اشتغال و درآمدزایی داشته باشند. فعالیت‌های خود را گسترش دهند و دیگر اعضای خانواده را نیز در درآمد خود سهیم کنند. همچنین با تغییراتی که در درآمد خانوار خود ایجاد می‌کنند انگیزه‌ی ایجاد اشتغال در دیگران را نیز فراهم کنند.

برای بررسی درونزایی مبلغ وام پرداختی به روش سه مرحله‌ای هاسمن، با توجه به معادله‌ی (۵)، در مرحله‌ی اول مبلغ وام پیشنهادشده از معادله‌ی (۳) محاسبه می‌شود و با مقدار واقعی آن در معادله‌ی (۵) وارد می‌شود. در مرحله دوم با OLS معادله تخمین زده می‌شود. در صورتیکه ضریب مبلغ وام پیشنهادی معنی‌دار شود مبلغ وام درونزا می‌باشد. نتیجه این تخمین در جدول (۶) نشان داده شده است.

جدول ۶- آزمون برونزایی مبلغ وام پرداختی تعاونی های زنان روستایی در استان فارس

Table 6- Exogenous test for paid loans by rural women cooperatives in Fars province

سطح احتمال Probability level	آماره t T statistic	ضرایب Coefficients	متغیرها Variables
0.115	-1.62	-222854	مقدار ثابت Fixed value
0.050	1.98	6388**	سن زن Woman's age
0.780	0.27	587	سن سرپرست Householder's age
0.562	0.58	9369	وضعیت تأهل Marital status
0.311	-1.02	-20802	میزان تحصیلات زن Woman's educational attainment
0.001	3.37	63173 *	میزان تحصیلات سرپرست Householder's educational attainment
0.921	0.10	0.004	مبلغ واقعی وام دریافتی اعضا Amount of member's received loan
0.003	2.99	0.02 *	مبلغ وام تخمین زده شده Amount of estimated loan
0.001	-3.3	-43021 *	تعداد فرزندان بالای ۱۸ سال Children over the age of 18
0.000	7.21	82394 *	میزان زمین و باغ کشاورزی Proportion of agricultural land and Garden
0.000	8.42	396861 *	کارمند بودن سرپرست Employment of Householder
0.000	6.77	287343 *	داشتن شغل آزاد یا کارگری سرپرست Being a freelancer or workman of the householder
0.001	4.29	1.93 *	یارانه دولت Government's subsidy
R-squared		0.751	F 22.6
Adjusted R-squared		0.718	Prob (F-Statistic) 0.000

Source: Research findings

مأخذ: یافته های تحقیق

پس از تخمین معادله و بررسی نتایج با توجه به آزمون فرضیه:

H_0 : متغیرهای C_{ijk} برونزا می باشند.

H_1 : متغیرهای C_{ijk} درونزا می باشند.

با توجه به جدول (۶) مبلغ وام تخمین زده شده با سطح احتمال ۰/۰۰۳، در سطح بسیار بالای یک درصد معنی دار شده است پس فرضیه برونزایی مبلغ وام رد شده و مبلغ وام پرداختی از سوی تعاونی ها درونزا می باشد.

نتیجه گیری کلی

نتیجه ی بررسی اثر خوداشتغالی اعضای تعاونی ها بر درآمد خانوار با استفاده از روش 2SLS طبق جدول (۴) نشان داد که مبلغ وام پرداخت شده از سوی تعاونی ها اثر مثبت و معنی داری بر خوداشتغالی و به تبع آن درآمد خانوار اعضای خوداشتغال تعاونی ها داشته است. به گونه ای که با توجه به جدول (۵) با افزایش درآمد خانوار همراه بوده

است. بنابراین با توجه به نقش اثرگذار تعاونی‌ها در خوداشتغالی زنان روستایی با پرداخت وام به آنها می‌توان گفت، گسترش تعاونی‌های زنان روستایی از سوی مروجان جهاد کشاورزی می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر در جهت اشتغالزایی و ایجاد درآمد برای زنان روستایی به خصوص زنان سرپرست خانوار و خانوارهای کم درآمد توصیه شود. همچنین با توجه به اثر مثبت و معنی‌دار مبلغ وام پرداخت شده از سوی تعاونی‌ها بر درآمد خانوار حمایت دولت در قالب پرداخت تسهیلات با کارمزد پایین به تعاونی‌ها برای پرداخت به اعضا پیشنهاد می‌شود.

References

- Alipur, Z.** (2002), Cooperatives and planning for women, *Taavon*, 68: 46-47.
- Garikipati, S.** (2008), The impact of lending to women on household vulnerability and women's empowerment: evidence from India. *World Development*, 12: 2620-2642.
- Khandker, S. R. and Faruqi, R. R.** (2003), The impact of farm credit in Pakistan. *Agricultural Economics*, 28: 197-213.
- Najafi, B.** (2009), World experiences of cooperatives roles in reducing poverty and creating job, *Taavon*, 20-206-207.
- Rusta, K. Tajrizi, A. and Amanipur, A.** (2010), The factors affecting participation of rural women in production cooperatives. *Taavon*, 2: 91-109.
- Sadeghi, R.** (2011), Investigating the role and impact of cooperatives on employment of widow women: case study in Jahrom, M. Sc. Thesis, Azad Jahrom University.
- Shojaei, Z.** (2002), Women and participation at cooperatives. *Taavon*, 119: 12-13.
- Shushtarian, A.** (2007), Studying determinants of rural poverty with emphasizing on rural women cooperatives in Fars province, *Agricultural Economics*, 3: 251-270.
- Weisi, H. and Badsar, M.** (2002), Evaluating participation of rural women production cooperatives: case study of Amol Nikan poultry and Golbaf handicrafts in Mazandaran province, *a Scientific Research*, Tehran.